

ik beslis
JONG EN BEWUST VAN MIJN PRIVACY

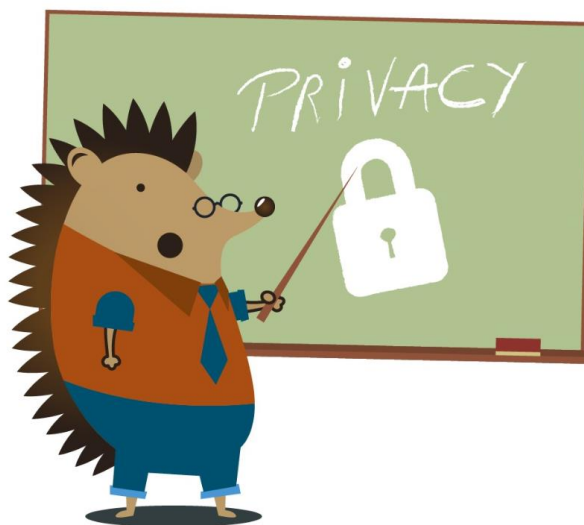

Autorité de protection des données
Gegevensbeschermingsautoriteit

Niets te verbergen?

Lesbronnen en-inspiratie over het belang van gegevensbescherming

Versie 1.0 – 14 december 2021

1. Doel van dit document.....	4
2. Lesbronnen en -inspiratie voor lessen rond gegevensbescherming	5
2.1 Uit de doden opgestaan: hoe omgaan met persoonsgegevens van overleden personen?	5
2.2 Een missverkiezing: hoe persoonsgegevens kunnen veranderen hoe mensen over je denken.....	7
2.3 Zwarte dozen: over gluurders op onze smartphones en computers.....	8
2.4 Wie niet weg is, is gezien: een maatschappij waarin je hele leven wordt opgenomen, een zegen of een vloek?	10
3. Bijlage ‘Wat als... ons geheugen feilloos was?’	12
4. Over ‘ik beslis’	13
5. Referenties.....	13

“Kate and William angered by ‘grotesque’ invasion of privacy” kopte BBC NEWS op haar website nadat op 14 september 2012 *“Les photos qui vont faire le tour du monde”* op de voorpagina van het Franse tijdschrift Closer was verschenen. Dit tijdschrift publiceerde exclusieve vakantiefoto’s waarop prinses Kate Middleton topless te zien is. Het Franse magazine lachte de beschuldigingen rond inbreuken op het privéleven weg, omdat het koppel geen moeite had gedaan om zich te verbergen. Dat de foto’s met behulp van een sterke telelens genomen werden door een fotograaf die zich op 1km afstand van het vakantieverblijf bevond, werd door de redactie echter even buiten beschouwing gelaten.

Vandaag is het debat rond het belang van privacy- en persoonsgegevensbescherming alomtegenwoordig. De onthullingen van Edward Snowden in 2013 rond de datahonger van de Amerikaanse National Security Agency hebben er mee voor gezorgd dat er meer aandacht naar privacy en de bescherming van persoonsgegevens gaat. Het zijn dan ook niet alleen de Kate Middletons van deze tijd die centraal staan in dit debat. Ook de gewone burger speelt een hoofdrol. Getuige hiervan zijn de vele krantenkoppen rond deze thematiek: *‘Nu ook data van 500 miljoen LinkedIn-gebruikers online te koop’*, *‘Camera ziet drukte op Meir verminderen’*, *‘De surveillancestaat is er al’*, *‘Vlaamse regering zet drones in om rijgedrag van weggebruikers te bestuderen’*, *‘Aangifte van cybercriminaliteit op jaar tijd verdubbeld: ‘Het kan iedereen overkomen’*, *‘Privacywaakhond waarschuwt overheden voor coronamaatregelen’*, ... Dagelijks staat er minstens één artikel in de krant dat verband houdt met gegevensopslag, gegevensverwerking en de bijhorende bescherming ervan.

Sinds de uitbraak van de coronacrisis is ook duidelijk geworden dat er niet enkel een balans tussen veiligheid en privacy, maar ook tussen gezondheid en privacy gemaakt dient te worden. Zo werden bijvoorbeeld om de lockdownmaatregelen te controleren aan de Belgische kust met warmtesensoren uitgeruste drones ingezet op zoek naar tweedeverblijvers. Een argument dat in deze context vaak opduikt is *“wie niets fout doet, hoeft niets te vrezen”*. Veel mensen gaan hiermee ook akkoord en hebben er geen probleem mee dat privacy ingeruild wordt voor meer veiligheid vanuit het credo *“ik doe niets verkeerd en ik heb daarom niets te verbergen”*. Het lijkt alsof deze mensen dan stellen dat privacy iets is dat enkel misdadigers en criminelen beschermt... Maar is dat wel zo? Zijn enkel criminelen gebaat bij een goede bescherming van persoonsgegevens en het privéleven?

Kate Middleton zal hier waarschijnlijk anders over denken. Zij heeft, voor zover we weten, geen criminele activiteiten te verbergen maar vond het toch niet oké dat dergelijke foto’s van haar genomen en verspreid werden. Zou jij akkoord gaan met een wet die jou verplicht om in jouw slaapkamer, badkamer en toilet een camera te hangen om inbrekers op te kunnen sporen? Nee? Hmm... wat heb jij dan te verbergen? Wat doe jij in die kamers dat niet gezien mag worden? Want, wie niets te verbergen heeft, heeft toch niets te vrezen?

Is het oké dat camera’s die eerst voor terreurbescherming van Joodse wijken werden opgehangen plots gebruikt werden om tijdens de coronacrisis overtredingen van de maatregelen vast te stellen in de gemeenschap die de camera’s eigenlijk moesten beschermen^{vii}? Is het een probleem dat privébedrijven zoals Google en Facebook bergen gegevens over internetgebruikers verzamelen en op basis hiervan bepalen wat een internetgebruiker in zijn tijdslijn of zoekresultaten te zien krijgt, zonder dat gebruikers het mechanisme hierachter kennen?

Via dit lesmateriaal willen wij leerkrachten lesbronnen en -inspiratie aanreiken om hun leerlingen zelf te laten stilstaan vanuit verschillende invalshoeken over de vraag: wat is nu het belang van gegevensbescherming?

1. Doel van dit document

Het moge duidelijk zijn dat wij van mening zijn dat privacy- en gegevensbescherming niet enkel het belang van criminelen dient. Gegevensbescherming is volgens ons levensnoodzakelijk omdat het andere fundamentele rechten en vrijheden beschermt zoals de vrijheid van meningsuiting en zelfs onze democratie. Zonder privacy- en gegevensbescherming riskeren we zelfs de controle op ons denken en doen te verliezen en kan ons gedrag voorspeld en beïnvloed worden door onbekenden. We zouden hierover een heel theoretische tekst kunnen schrijven om ons standpunt duidelijk te maken, maar dit is niet wat we hier willen doen.

Wij willen leerlingen kritisch laten kijken naar het privacydebat en hen inzichten bijbrengen waarmee ze voor zichzelf kunnen uitmaken hoe belangrijk zij privacy en de bescherming van persoonsgegevens vinden. We willen jongeren meer bewust maken van en kritischer laten nadenken over het belang van privacy voor henzelf en onze maatschappij, zonder hen hierover conclusies op te dringen. Het is aan hen om deze voor zichzelf te formuleren en zelf te beslissen hoe belangrijk privacy en de bescherming ervan is.

Wij hebben als Gegevensbeschermingsautoriteit heel wat expertise rond het onderwerp gegevensbescherming en het belang ervan. Het probleem dat wij vaak zien opduiken, is dat mensen niet altijd begrijpen waarom privacy- en gegevensbescherming belangrijk is. Dit komt omdat de gevolgen van het beknibbelen op privacy- en gegevensbescherming niet altijd even direct zichtbaar zijn, terwijl de gevolgen van bijvoorbeeld een terroristische aanslag direct duidelijk zijn. Om voor jezelf te kunnen uitmaken waar die balans tussen enerzijds privacy- en gegevensbescherming en anderzijds veiligheid nu net zou moeten liggen, is het dus belangrijk om je bewust te zijn van de vaak in het heden nog onzichtbare gevolgen op langere termijn van een beknotten van privacy. Pas dan kan je deze afweging ten gronde maken. We willen via dit document materiaal aanreiken waarmee jongeren zelf ontdekken welke de vaak subtiele en niet onmiddellijk waarneembare gevolgen zijn van een steeds beperktere privacy- en gegevensbescherming.

Dit document is geenszins een kant en klaar lespakket. Dit is bewust gedaan om twee redenen. Allereerst vanuit het idee “schoenmaker, blijf bij je leest”. Wij zijn ervan overtuigd dat jij, de leerkracht, beter geplaats bent om een les uit te werken dan wij vanuit de Gegevensbeschermingsautoriteit. Lesgeven behoort immers niet tot ons *métier*. Langs de andere kant is het voor jou als leerkracht wellicht niet evident om steeds nieuwe uitdagende lesonderwerpen te bedenken die aansluiten bij de leefwereld van jongeren, laat staan om voor deze onderwerpen geschikt materiaal te ontwikkelen. **Wij willen jou hierbij alvast helpen door lesbronnen en -inspiratie rond het belang van privacy- en gegevensbescherming aan te reiken.**

Een tweede reden waarom we geen kant en klaar lespakket hebben uitgewerkt, is om een zo breed mogelijk bereik te hebben. Leerkrachten zijn volgens ons het best geplaats om te weten welke thema's en lesaanpak het meeste interesse wekken bij leerlingen. Deze verzameling van bronnen rond het belang van privacy- en gegevensbescherming, kan door deze benadering volgens ons in elke graad van het onderwijs ingezet worden en dit over verschillende vakgebieden heen: Nederlands, opvoedkunde, PAV, ...

We hopen dat we jou via dit document inspiratie en materiaal kunnen aanreiken om lessen rond het belang van privacy- en gegevensbescherming naar eigen smaak en inzicht op te bouwen. Laten we onze krachten bundelen om zo onze jongeren aan het denken te zetten en hun eigen denkbeelden over het belang van privacy- en gegevensbescherming aan te scherpen!

2. Lesbronnen en -inspiratie voor lessen rond gegevensbescherming

We lijsten een aantal belangrijke thema's op waarin gegevensbescherming een rol speelt en geven per domein een overzicht van bronnen zoals films, series en boeken die tijdens een les als vertrekpunt voor een klasdiscussie, boekbespreking, ... kunnen dienen. We geven per thema ook kort enkele vragen mee die een kapstok voor de leskunnen vormen.

Elk thema benadert privacy- en gegevensbescherming vanuit een andere invalshoek. Denk bijvoorbeeld aan de invalshoek omtrent de mate waarin ouders hun kinderen kunnen/mogen/moeten controleren d.m.v. moderne technologie (lezen van gsm, sociale media, ...) of de invalshoek hoe we als maatschappij met gegevens van overleden personen zouden moeten omgaan. We hebben getracht om een zo breed mogelijke waaier aan invalshoeken en bronnen te vermelden zodat u het onderwerp gegevensbescherming eventueel zou kunnen koppelen aan andere leerinhouden.

In dit document is ook een voorbeeld van een in de praktijk gegeven les opgenomen als illustratie van hoe dit inspiratiemateriaal gebruikt kan worden als een kapstok om er een les aan op te hangen waarin kritische reflecties rond privacy met andere lesinhouden verweven worden. De voorbeeldles getiteld "Wat als... ons geheugen feilloos was?" (zie verder in dit document), vertrok vanuit de invalshoek of het een maatschappelijke vooruitgang zou zijn als alles wat we zien en horen opgenomen zou worden. Deze les vormde het sluitstuk van een lessenreeks over de werking van het geheugen. Deze les illustreert wat wij via dit document wensen te bereiken: geen kant en klaar lesmateriaal, maar inspiratie voor jou als leerkracht om zelf aan de slag te gaan.

We hebben geprobeerd om bronnen te verzamelen die niet al te belerend zijn, maar vooral zichtbaar maken wat de mogelijke impact kan zijn op ons leven en onze maatschappij van de wijze waarop we omgaan met persoonsgegevens. Dit "zichtbaar maken" is belangrijk, omdat het voor veel mensen vaak moeilijk is om in te zien welke (positieve of negatieve) gevolgen bepaalde beslissingen over het gebruik van persoonsgegevens hebben op hun leven.

Indien leerlingen na de les meer willen weten over hoe zij hun privacy en persoonsgegevens beter kunnen beschermen, dan kunnen zij terecht op onze website www.ikbeslis.be voor meer informatie en tips. Referenties naar de relevante themablokken op onze website worden hieronder eveneens aangereikt.

2.1 Uit de doden opgestaan: hoe omgaan met persoonsgegevens van overleden personen?

Jouw lief is plots gestorven. Al dagen aan een stuk ben je aan het rouwen. Waarom jij? Waarom nu? Beseffen dat de mooie momenten die jullie beleefd hebben geen vervolg meer zullen krijgen, dat jullie samen nooit meer plezier zullen kunnen maken of in elkaars armen zullen troost zoeken in moeilijke momenten ... de pijn en het verdriet zijn ondragelijk. Hoe moet je nu verder met je leven?

Geen nood, gelukkig is er technologie die via het gebruik van artificiële intelligentie jouw lief volledig kan simuleren. Op basis van alle gegevens die jouw lief op sociale media en in berichten heeft achtergelaten, kan deze technologie met jou communiceren alsof je nog kan praten met jouw overleden lief.

Bronnen

- Aflevering [Be Right Back](#) van de serie Black Mirror (beschikbaar op Netflix en dvd)
- [The story of Replika, the AI app that becomes you](#) van de Youtubeserie Machines with Brains (beschikbaar op Youtube).

Privacy-invalshoeken

Nadenken over het belang van privacy- en gegevensbescherming via dit thema leent zich tot onder andere de volgende kritische vragen waarrond met de leerlingen gewerkt kan worden:

- **Ik heb niets te verbergen, want ik doe niets verkeerd.** Ik vind het daarom goed dat de politie meer gegevens over burgers krijgt om criminelen te arresteren, het is positief dat bedrijven mijn persoonsgegevens gebruiken om me betere producten en technologie aan te bieden. Door gegevens over mensen te gebruiken wordt de samenleving veiliger en gaan we rapper technologisch vooruit.
  - Wie gaat hiermee akkoord en waarom?
  - Wie gaat hiermee niet akkoord en waarom?
  - Wie is er van gedacht veranderd na het zien van één van de in dit thema vermelde bronnen? Waarom?
- **Hoe moeten we omgaan met de gegevens van overleden personen?**
  - Wanneer iemand overlijdt, dan kan je dit aan Facebook laten weten. Het bedrijf zal de profielpagina van deze persoon dan omvormen tot een gedenkenispagina waar vrienden en familie nog op kunnen blijven posten. Facebook behoudt echter wel alle gegevens die ooit op hun platform door de overleden persoon zijn gepost. Is dit oké?
  - Is het positief of net gevaarlijk dat we door technologie zouden kunnen praten met een systeem alsof we praten met onze overleden vrienden en familie?
    - Voor wie vindt dat het eerder positief is dat we op dergelijke manier in “contact” kunnen treden met overleden personen: wat als je een abonnement moet kopen om dit mogelijk te maken? Zou dit gratis aangeboden moeten worden?
    - Wellicht is het meest positieve aspect aan een dergelijke technologie dat het kan helpen bij de rouw, het verwerken van het verdriet om het verlies van je dierbaren. Maar kan het ook negatieve gevolgen hebben? Een goede chatbot die gebaseerd is op de persoonsgegevens van de overleden persoon zal communiceren in de stijl die je van hem of haar gewoon bent, maar is het dan niet gevaarlijk dat mensen die chatbot woorden en meningen in de mond zou kunnen leggen die de overleden persoon nooit zou gezegd hebben?
  - Mag een bedrijf, nadat een persoon overleden is, met de informatie die zij over deze persoon heeft verzameld, doen wat het wil?
  - Wie zou moeten bepalen wat er met de gegevens van een overleden persoon gebeurt?
  - Moeten de gegevens van overleden personen na een tijdje verwijderd worden? Verwijderen we dan alle gegevens, of is het nuttig om soms nog enkele gegevens te bewaren? Waar ligt het evenwicht tussen bewaren en verwijderen van gegevens?
- **Wat is de impact van de digitale sporen die je achterlaat?**
  - Weet je hoeveel sporen je online achterlaat?
  - Besef je dat hoewel jouw profiel misschien afgeschermd is voor vreemden, bedrijven zoals Facebook (whatsapp, instagram) nog steeds jouw gegevens kunnen zien en gebruiken?

- Mogen bedrijven doen wat ze willen met de gegevens die je aan hen geeft (jouw naam, foto's die je post, berichten die je stuurt, ...)? Wat mogen ze er wel mee doen, wat mogen ze er niet mee doen? Moeten ze eerst toestemming vragen aan jou?
- Is het oké dat dergelijke bedrijven jouw persoonsgegevens gebruiken om gepersonaliseerde reclame op maat te maken en jou enkel reclame voor spullen te tonen die jou interesseren?
- Vind je het een probleem dat die bedrijven via de informatie en gegevens die je achterlaat op het internet bepalen wat je als nieuwsberichten te zien krijgt? Welk nieuws je te zien krijgt, hangt dus af van wat jouw interesses zijn?
- Wat vind je ervan dat bedrijven zoals Google, Facebook, ... geld verdienen met jouw gegevens?
- Sommige bedrijven beweren dat zij de eigenaar zijn van de informatie en gegevens die je op hun platform zet. Ga je hiermee akkoord? Vind je het oké dat als je bijvoorbeeld een foto hebt gepost, dat het bedrijf achter het platform jouw foto kan doorverkopen aan een reclamebureau en dat jouw foto dan door hen gebruikt kan worden voor reclame in een bushokje?

Gerelateerd 'ik beslis'-websitethema's

- [Privacy online](#)
- [De nieuwe privacywet van A tot Z](#)

2.2 Een missverkiezing: hoe persoonsgegevens kunnen veranderen hoe mensen over je denken

Leuk! Je doet mee aan een (lokale) missverkiezing. Je wint deze of je bent één van de eredames. Een fotograaf van de krant is er ook, je poseert uitermate trots en je foto's verschijnen enkele dagen later. De publicatie is niet alleen in de papieren krant, maar ook in de online versie ervan en op sociale media. Nadien krijg je allerhande reacties – meestal positieve en hier en daar wat meer negatief maar kom, mogelijks zijn die laatste reacties ingegeven door jaloezie. Je hebt immers eventjes in de spotlights kunnen staan en niemand neemt je dat nog af.

Een paar jaar later ben je van school of de universiteit af en ga je werken of je bent op zoek naar een studentenjob. Met volle moed begin je te solliciteren. Jouw toekomstige werkgever wenst natuurlijk te weten met wie hij te maken heeft en typt jouw naam in een online zoekmachine in. Hij krijgt onder meer de foto's te zien van jouw missverkiezing en gaat je op basis van die foto's mogelijks anders bekijken. Misschien krijg je daardoor zelfs de job niet die je zo hard wou...

Te ver gezocht? Absoluut niet – zomaar uit het leven gegrepen. Het voorbeeld dat hier wordt gegeven handelt over een miss-metal verkiezing waar de betrokkene trots als metal head poseert. Jaren later wenst ze de foto's verwijderd te zien, omdat ze vreest dat potentiële werkgevers haar anders gaan bekijken en ze voor bepaalde jobs niet meer in aanmerking zou komen, net de job(s) die ze leuk vindt.

Bronnen

- 1) Filmpje [think before you post](#) van de Europese Commissie - EU justice and consumers
- 2) Filmpje [Bello en het beest](#) van Nederlands Ministerie van Justitie en Veiligheid
- 3) Filmpje [Klapjeskat](#) van Nederlands Ministerie van Justitie en Veiligheid
- 4) Filmpje [denk na voordat je deelt](#) van Stichting Viral Fonds

Privacy-invalshoeken

Nadenken over het belang van privacy- en gegevensbescherming via dit thema leent zich tot onder andere de volgende kritische vragen waarrond met de leerlingen gewerkt kan worden:

- **Met het posten van een foto is niets verkeerd.** Ik vind het leuk dat mijn foto's online komen te staan of gepubliceerd worden. Mensen spreken mij daarover aan.
  - Wie gaat hiermee akkoord en waarom?
  - Zijn er leerlingen die hiermee niet akkoord gaan?
  - Heeft het voorbeeld jouw mening doen veranderen? Waarom wel of waarom niet?
  - Is er een verschil als ikzelf mijn foto online plaats of als iemand anders dit doet?
  - Is er een verschil denk je tussen bv. de publicatie van jouw foto in een papieren krant en/of online?
  - Heeft iemand al iets gelijkaardigs meegemaakt? Of heb je al eens commentaar gekregen op een foto die geruime tijd geleden werd gepost?
- **Hoe ga je om met het (laten) nemen van foto's en het nadien publiceren ervan?**
- **Wat is de impact van jouw digitale sporen?**
  - Heb je een idee welke digitale sporen je in het algemeen achterlaat? Heb je jezelf al eens proberen op te zoeken via een online zoekmachine?
  - Als je een foto post, doe je dat dan op een profiel dat afgeschermd is en alleen maar zichtbaar is voor "vrienden" of is dat profiel algemeen toegankelijk?
  - Wist je dat zelfs bij het afschermen van je profiel de bedrijven achter die sociale media nog steeds jouw gegevens kunnen zien en desgevallend kunnen gebruiken? Verandert dit eventueel jouw houding?
  - Wat vind je van het idee dat jaren later jouw foto kan bekeken worden in een totaal andere context, bv. als je gaat solliciteren voor een (studenten)job?
  - Hoe kijk je aan op de situatie dat je als persoon sinds de foto misschien veranderd bent? Zoals in het voorbeeld van miss metal ben je ondertussen geen metal head meer. Vind je het erg dat mensen dan anders naar je kijken? Mag die (oudere) foto gebruikt worden voor iets totaal anders?

Gerelateerd 'ik beslis'-websitethema's

- <https://www.ikbeslis.be/jongeren/privacy-online>
- <https://www.ikbeslis.be/jongeren/fotos-en-filmpjes>

2.3 Zwarte dozen: over gluurders op onze smartphones en computers

Tof! Je installeert en gebruikt verschillende apps op jouw smartphone, want zo kan je jouw vrienden volgen (via sociale media) en games spelen. Ook jouw favoriete magazine en krant bekijk je dagelijks via websites op jouw smartphone zodat je kan meepraten over de actualiteit. Voor jouw schoolactiviteiten kijk je meermaals per week op het digitale platform en het e-mailadres dat je kreeg van jouw school.

Bij het openen van die apps, websites en platformen zie je een boodschap over cookies en trackers en/of moet je persoonsgegevens (zoals een gebruikersnaam en wachtwoord) ingegeven. Je klikt die boodschap snel weg, want alles zal wel oké zijn... Of niet?

Verschillende apps (zoals sociale media apps en games), websites en digitale platformen maken gebruik van cookies en andere software die jouw doen en laten online volgen en opslaan. Op die manier kunnen

adverteerders, ondernemingen en andere organisaties gratis een gedetailleerd profiel creëren van jou als persoon. Dat profiel kan vervolgens worden gebruikt voor gepersonaliseerde online reclame en andere toepassingen op maat.

Bronnen

- 1) Hoofdstuk “**Smartphones en andere zwarte dozen**” in boek [Je hebt wel iets te verbergen – over het levensbelang van privacy](#) van Maurits Martijn en Dimitri Tokmetzis
- 2) [Datazwendel](#) = aflevering 2 uit de reeks *Privacy & ik* van Tim Verheyden
- 3) Filmpje [Reclame op sociale netwerken](#) van *Adlit onderzoeksproject*
- 4) De informatie op de website van de GBA over [cookies en andere traceringsmiddelen](#).

Privacy-invalshoeken

Nadenken over het belang van privacy- en gegevensbescherming via dit thema leent zich tot onder andere de volgende kritische vragen waarrond met de leerlingen gewerkt kan worden:

- **Cookies en andere traceringsmiddelen.**
  - Wat zijn cookies (behalve de koekjes die je opeet) en traceringsmiddelen? Een voorbeeld van een cookiemuur of “cookie wall” is te vinden op de website <https://tweakers.net/>: je kan immers de inhoud van de website enkel bekijken als je de cookies aanvaardt of als je een abonnement neemt. Wat vind je van een dergelijke cookie wall?
  - De Gegevensbeschermingsautoriteit (GBA) werd opgericht om onder meer sancties op te leggen als de regels rond gegevensbescherming niet worden gerespecteerd. Vind je dat goed of zou de overheid haar budget beter aan andere zaken spenderen?
  - Wat is volgens jou de impact van cookies en traceringsmiddelen op jouw privacy? Zie je daar problemen of niet?
  - Wie is er van gedacht veranderd na het zien van Datazwendel? Waarom?
- **Cookies en andere software die jou online volgen zijn niet altijd oké en/of betrouwbaar.** Ik klik altijd of vaak op “akkoord” als mij gevraagd wordt om het gebruik cookies en andere software te aanvaarden.
  - Wie gaat hiermee akkoord en waarom?
  - Zijn er leerlingen die hiermee niet akkoord gaan?
  - Veranderen de meningen na het bekijken van de bovenstaande bronnen?
- **Transparante informatie is belangrijk.** Vele websites en apps beschikken over een privacyverklaring en/of een cookiebeleid waarin wordt uitgelegd hoe de organisaties achter die websites en apps omgaan met jouw persoonsgegevens.
  - Wie leest er de privacyverklaring en/of het cookiebeleid? Als je die leest, begrijp je dan ook waarover het concreet gaat en wat de impact is op jou?
  - Een fictief voorbeeld dat wel echt zou gebeurd kunnen zijn: Olivia heeft een foto op een sociaal netwerk geplaatst en ze ontdekt een half jaar later dat deze gebruikt is voor reclame. Haar foto wordt gebruikt voor een shampoo-advertentie in alle bushokjes. Olivia wil dit niet en contacteert het sociaal netwerk. Achteraf blijkt dat Olivia het sociaal netwerk de toestemming heeft gegeven om dit te doen omdat ze bij het aanmaken van haar account op ‘akkoord’ heeft geklikt toen haar gevraagd werd om de algemene voorwaarden te aanvaarden. Olivia had die voorwaarden toen niet gelezen omdat die tekst te lang en te ingewikkeld was en ze wist dus niet waarmee ze akkoord ging.

- Wie vindt dat Olivia dom is geweest door de algemene voorwaarden niet vooraf grondig te hebben gelezen?
  - Zou je het zelf anders aanpakken?
- **Bepaalde internet browsers zoals Firefox (Focus) en Brave geven je de mogelijkheid om standaard (niet-noodzakelijke) cookies te blokkeren.**
  - Wie gebruikt er welke internet browser en waarom?
  - Is Google Chrome een goede internet browser? Waarom wel of niet?
  - Denk je aan gegevensbescherming als je een internet browser kiest?
- **Adverteerders en andere ondernemingen mogen mijn persoonsgegevens (gratis) gebruiken.**
  - Vind je het oké dat adverteerders en andere ondernemingen jouw persoonsgegevens vragen en gebruiken?
  - Vind je het een probleem om jouw persoonsgegevens (gratis) te delen met adverteerders en andere ondernemingen? Waarom wel of niet?
  - Worden door het creëren van profielen van mensen (politieke) meningen en informatie over het reilen en zijlen van de wereld gepersonaliseerd?
  - Laat leerlingen eens elk apart het resultaat delen over een zoekopdracht via Google vanop hun computer of smartphone voor het woord “klimaatopwarming” of “schoenen”. Zijn de resultaten voor iedereen dezelfde of verschillend? En is dat een probleem of niet?
- **Scholen gebruiken tegenwoordig digitale platformen zoals Smartschool en elektronische communicatiemiddelen zoals e-mail en Whatsapp.**
  - Vind je het oké dat scholen gebruik maken van die digitale platformen en elektronische communicatiemiddelen? En is dat voor jou als leerling een meerwaarde of niet?
  - Weet jij wat de school doet met jouw persoonsgegevens die worden gedeeld via digitale platformen en elektronische communicatiemiddelen? En is het voor jou belangrijk om dat te weten?
  - Heeft jouw school een privacyverklaring en weet jij wat er (ongeveer) in staat? En wat denken jouw ouders daarover?

Gerelateerd ‘ik beslis’-websitethema’s

- <https://www.ikbeslis.be/jongeren/AVG>
- <https://www.ikbeslis.be/jongeren/smartphones-apps>

2.4 Wie niet weg is, is gezien: een maatschappij waarin je hele leven wordt opgenomen, een zegen of een vloek?

Stel je voor dat technologie het mogelijk maakt om via een implantaat wat we zien en horen constant op te nemen zodat we later met een simpele druk op een knop alle gebeurtenissen uit het verleden opnieuw exact kunnen ‘afspelen’ voor onze ogen. Super... of toch niet?

Bronnen

- 1) Aflevering [The Entire history of you](#) van de serie Black Mirror (beschikbaar op Netflix en dvd)
- 2) Boek *De Cirkel* van Dave Eggers (ook beschikbaar in het Engels, titel: *The Circle* en het Frans, titel: *Le cercle*)
- 3) Kortverhaal “De waarheid van feiten, de waarheid van gevoelens” in het boek *Wat er van ons wordt verwacht* van Ted Chiang (ook beschikbaar in het Engels, titel *Exhalation: Stories* en het Frans, titel *Expiration*).

Privacy-invalshoeken

Nadenken over het belang van privacy- en gegevensbescherming via dit thema leent zich tot onder andere de volgende kritische vragen waarrond met de leerlingen gewerkt kan worden:

- **Ik heb niets te verbergen, want ik doe niets verkeerd.** Ik zou het daarom super vinden mocht er technologie bestaan die alles opneemt wat ik zie en hoor. Zo kan ik leuke momenten altijd herbeleven en heb ik altijd bewijsmateriaal voor als ik in een ruzie terecht kom. Alleen maar voordelen!
  - Wie gaat hiermee akkoord en waarom?
  - Wie gaat hiermee niet akkoord en waarom?
  - Wie is er van gedacht veranderd na het zien/lezen van één van de in dit thema vermelde bronnen? Waarom?
- **Recht op afbeelding**
  - In een maatschappij waarin deze technologie mogelijk is, moet iedereen voor zichzelf kunnen kiezen of men ze gebruikt of niet. Wie gaat hiermee akkoord, wie niet?
  - Wie gaat akkoord met de volgende stelling en waarom? Mensen die geen 'grain' laten inplanten hebben het recht om anoniem gemaakt te worden in de redo's¹ van anderen.
  - Het is niet meer dan logisch dat ouders toegang krijgen tot het geheugen van hun kind.
    - Wie gaat akkoord, wie niet?
    - Zou jij er als toekomstig ouder toegang toe willen hebben?
    - Tot welke leeftijd zou je ouders toegang geven?
    - Vergelijken met de mogelijkheid om tegenwoordig je 'tracker' aan te zetten op je gsm zodat jouw ouders kunnen zien waar je uithangt.
      - Teken van vertrouwen: "ik heb niets te verbergen, mijn ouders mogen weten waar ik zit"
      - Inbreuk op privacy: "ik heb recht op mijn eigen leven, mijn ouders hoeven niet alles te weten"
  - Mensen die geen implantaat hebben, hebben het recht om anoniem gemaakt te worden in het geheugen van de mensen die wel een implantaat hebben.
    - Wie gaat hiermee akkoord?
    - Hebben mensen die wel een implantaat hebben ook het recht om anoniem gemaakt te worden in het geheugen van anderen?
    - Waarom zou je wel of niet toelaten om mensen anoniem te kunnen maken?
- **Positieve en negatieve gevolgen van dergelijke technologie**
  - Wie denkt dat zo'n technologie tot sociale uitsluiting kan leiden (dat je dingen niet meer mag doen als je die technologie niet gebruikt)?
  - Deze technologie zal zorgen voor meer gerechtigheid: makkelijker schuld/onschuld bewijzen, geen discussies meer over wie wat gezegd of gedaan heeft, ... Wie gaat (niet) akkoord en waarom?
  - Deze technologie levert vooral nadelen op: zo leef je veel meer in het verleden dan in het heden. Mensen zullen constant hun geheugen herbekijken en niet meer bezig zijn met wat rondom hen gebeurt. Vergelijk het met wat er soms in onze samenleving gebeurt: smartphones aan tafel, bij een bijeenkomst. Dit verstoort het sociale leven.

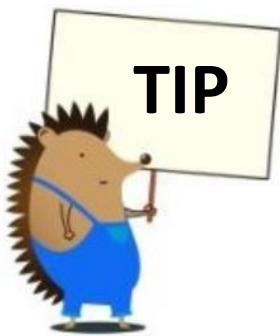
¹ Een "redo" is een concept uit de aflevering [The Entire history of you](#) van de serie Black Mirror. In die aflevering kunnen mensen een chip ("grain") laten inplanten die alles registreert wat men ziet en hoort. Men kan dan later zelf fragmenten uit die opnames herbeleven door ze eenvoudig op te vragen en af te spelen op het eigen netvlies. Een dergelijk fragment wordt een "redo" genoemd.

Mensen zijn aan hun scherm gekluisterd in plaats van te praten met elkaar. Wie gaat (niet) akkoord en waarom?

- Wat vind je van de onderstaande situaties? Is dit een positief of negatief gevolg van de technologie? Zou je de technologie ook zo inzetten of zou je dit verbieden? Waarom?
  - Om op een vliegtuig richting Amerika te mogen stappen moet je toegang geven tot jouw “geheugen” van de voorbije weken: zo worden potentiële terroristen opgespoord om na te gaan of je geen aanslag voorbereid hebt.
  - Om binnen te mogen op een festival moet je toegang geven tot jouw “geheugen”. Zo wil men drugs buiten houden door na te gaan of je geen drugs aankocht.

Gerelateerd ‘ik beslis’-websitethema

- <https://www.ikbeslis.be/jongeren/fotos-en-filmpjes>

Op zoek naar meer lesmateriaal over privacy- en gegevensbescherming? Neem zeker eens een kijkje op <https://www.ikbeslis.be/ouders-leerkrachten/lesmateriaal>. We hebben lesmateriaal voor verschillende doelgroepen rond onder andere het recht op afbeelding (hoe omgaan met het maken, versturen en online posten van foto's en filmpjes?), de nieuwe privacywetgeving (wat zijn de regels rond het verwerken van persoonsgegevens, wat kan ik doen als ik niet akkoord ben met wat andere doen met mijn persoonsgegevens?), ... Al ons lesmateriaal is gratis te downloaden.

3. Bijlage ‘Wat als... ons geheugen feilloos was?’

Deze les werd opgebouwd rond de aflevering *The Entire history of you*² van de serie Black Mirror en werd gegeven in het 6^e jaar Gezondheids- en Welzijnswetenschappen in het vak ‘seminarie opvoedkunde’. De aflevering *The Entire history of you* van Black Mirror toont een samenleving waarin technologie beschikbaar is om alles wat je ziet en hoort op te nemen en om deze zaken naar eigen wens opnieuw af te spelen en te beleven. Dergelijke technologie lijkt op het eerste zicht zeer nuttig en leuk, maar al snel duiken er ethische vragen op rond onder andere privacy- en gegevensbescherming. Na het bekijken van deze aflevering kan er gewerkt worden rond vragen zoals "wat is de impact op ons gedrag als iedereen zomaar gefilmd wordt?" "Moet er rekening gehouden worden met mensen die geen gebruik van dergelijke technologie wensen te maken?" "Is een dergelijke maatschappij inderdaad een vooruitgang ten opzichte van onze huidige maatschappij waarin deze technologie vooralsnog niet beschikbaar is?" "Welke goede gevolgen heeft zulke technologie?" "Wat zijn negatieve aspecten?" ... Omdat de leerlingen eerder in het schooljaar in het vak opvoedkunde reeds het onderwerp ‘geheugen’ hadden bestudeerd waarin ook uitgelegd werd dat het menselijk geheugen feilbaar is; fungeerde deze aflevering van Black Mirror als eenvoudige opstap om de leerlingen kritisch te laten nadenken over gegevensbescherming. In de lessenreeks kwam al aan bod dat wat we ons herinneren vaak niet 100% overeenkomt met wat er werkelijk is gebeurd en dat ons (feilbaar) geheugen ook een belangrijke rol speelt in onze identiteitsvorming, in hoe wij onszelf als persoon zien en ervaren. De aflevering laat zien wat het effect is als technologie ervoor zou kunnen zorgen dat ons geheugen niet langer feilbaar is. In de aflevering wordt duidelijk gemaakt hoe we door middel van technologie niet langer meer hoeven te vertrouwen op ons geheugen, maar ervaringen en gebeurtenissen uit het verleden gewoon weer

---

² Zie het thema *Wie niet weg is, is gezien: een maatschappij waarin je hele leven wordt opgenomen, een zegen of een vloek?*

kunnen opvragen. De sterkte van de aflevering zit precies in het feit dat hierbij scherp gesteld wordt wat de, op het eerste zicht onzichtbare, impact is op de privacy van mensen. Op deze manier kon na de lessenreeks over het geheugen de opstap gemaakt worden naar het kritisch nadenken over gegevensbescherming zonder dat dit een losse op zichzelf staande thema's werd.

De slides van deze voorbeelden zijn te downloaden via <https://www.ikbeslis.be/ouders-leerkrachten/lesmateriaal>.

4. Over 'ik beslis'

De wereld staat niet stil, maar verandert voortdurend. Dit creëert nieuwe mogelijkheden en uitdagingen. Vandaag nemen technologische ontwikkelingen met en voor de verwerking van persoonsgegevens een belangrijke plaats in, ook in de leefwereld van kinderen en jongeren. 'ik beslis' is dan ook gefundeerd op het uitgangspunt dat de bescherming van de privacy van onze kinderen en jongeren pas dan kan slagen wanneer zij zich ervan bewust zijn. Daarom zijn alle activiteiten van 'ik beslis' erop gericht jongeren te tonen hoe ze zich een privacy-vriendelijke attitude eigen kunnen maken. Het centrale informatieproduct van 'ik beslis' is haar website www.ikbeslis.be. Deze website bevat informatie rond de bescherming van persoonsgegevens op maat van verschillende doelgroepen: jongeren, ouders en leerkrachten. Samen met Gustave de Egel, ontdekken jongeren er hoe ze hun persoonsgegevens beter kunnen beschermen.

'ik beslis' is een initiatief van de Gegevensbeschermingsautoriteit (GBA). De GBA is een onafhankelijk orgaan dat erop toeziet dat de grondbeginselen van de bescherming van de persoonsgegevens correct worden nageleefd. De GBA werd opgericht door de Belgische Federale Kamer van volksvertegenwoordigers bij Wet van 3 december 2017 tot oprichting van de Gegevensbeschermingsautoriteit en is de opvolger van de voormalige Privacycommissie. Meer informatie: www.gegevensbeschermingsautoriteit.be.

De bescherming van persoonsgegevens, onze missie.

De Gegevensbeschermingsautoriteit zorgt ervoor dat de grondbeginselen van gegevensbescherming correct nageleefd worden.

5. Referenties

ⁱ Knack, 7 april 2021.

ⁱⁱ Gazet van Antwerpen, 3 februari 2021.

ⁱⁱⁱ De Standaard, 17 maart 2021.

^{iv} VRTNWS, 14 maart 2021; <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/03/14/vlaamse-regering-zet-drones-in-omrijgedrag-weggebruikers-te-bes/> geraadpleegd op 6 mei 2021.

^v Het Nieuwsblad, 9 februari 2021.

^{vi} Knack, 1 februari 2021.

^{vii} *Ineens werd de terreur-camera de covidcamera*, De Morgen, 15 maart 2021.